

*ПЕТРЕНКО Світлана Володимирівна
НАЗАРЕНКО Наталія Миколаївна*

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну докорінно змінило політичний контекст та інформаційне поле. Серед основних методів боротьби росії проти України інформаційна складова завжди була в пріоритеті. Внаслідок розпочатої у 2014 році агресії, а також повномасштабної російсько-української війни (з 24 лютого 2022 року) спостерігається зростання кількості спеціальних інформаційних операцій росії проти України. У зв'язку з цим актуалізуються питання необхідності проведення аналізу інформаційної складової російсько-української війни. Хоча вплив війни на сприйняття українцями російських наративів можливо буде вивчатися детальніше вже після її закінчення. На цьому ж етапі важливо розглянути поточні зміни в засобах протидії маніпулятивним та інформаційним впливам, що відбулися після 2022 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що поняття «дезінформація» вивчали як закордонні (Р. Шульц [1], Р. Годсон [2], Дж. Мартін [3]), так і українські (О. Поліщук [4], М. Ожеван [5], Д. Дубов [6]) теоретики комунікацій і дослідники

інформаційного простору. Значний внесок у концептуалізацію терміна «дезінформація» зробив дослідник Л. Флоріді [7], який вивчав цей феномен більшу частину свого життя. Методи протидії дезінформації розглядалися у роботах С. Даниленко [8], І. Рябоштанна [9], О. Фурсай. Український контекст досліджували У. Ільницька [10], М. Маркова та А. Марков [11]. Методи протидії кремлівській дезінформації в умовах війни поки розглядали лише представники громадського сектору й аналітики дезінформації, зокрема Д. Золотухін [12].

Найвагомішим є внесок у розвиток науково-практичних досліджень українського вченого О. Морозова, перша монографія якого вийшла друком ще в 1996 році [13]. У подальшому О. Морозов успішно розробляв методи боротьби в інформаційно-психологічному просторі, визначив основні способи протидії та відповідні активні заходи [14–16].

Метою дослідження є визначення ролі інформаційної гігієни як засобу протидії інформаційним та маніпулятивним впливам у контексті російсько-української війни.

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

Виклад основного матеріалу. Україна вже протягом дев'яти років протистоїть дезінформаційним кампаніям росії в умовах системної (гібридної), а після 24 лютого 2022 року – повномасштабної війни. Військове протистояння супроводжується боротьбою і на інформаційному фронті. Вплив інформаційних технологій зростає з кожним днем. Інформаційна зброя стає головним засобом досягнення політичних цілей, що зумовлює актуальність вивчення основних засобів протидії маніпулятивним та інформаційним впливам у контексті російсько-української війни.

Активна законотворча діяльність в Україні розпочалася після окупації Криму і початку російської агресії на території Луганської та Донецької областей. У 2014 році Рада національної безпеки і оборони України ухвалила рішення «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України», яке передбачає внесення змін до певних законів України відповідно до визначених механізмів протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, зокрема через заборону ретрансляції деяких телевізійних каналів [17]. У 2016 році були введені квоти на україномовний контент, що послабило вплив «м'якої сили» – російської культури – через пісні, програми, серіали і, відповідно, зменшило поширення кремлівських наративів. У 2017 році Указом Президента України від 15.05.2017 № 133/2017 [18] були заборонені великі російські соцмережі та пошукові системи. На той момент 77 із 82 російських телеканалів припинили своє мовлен-

ня, а більше ніж 1 200 фізичних і 400 юридичних осіб потрапило під дію санкцій. Цього ж року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України [19] було створено єдиний бренд України «UKRAINE NOW», який надає актуальну та вкрай необхідну інформацію про державу, дає змогу активно поширювати позитивні наративи про Україну за кордоном.

У грудні 2021 року відповідно до Указу Президента України набуло чинності рішення РНБО про затвердження Стратегії інформаційної безпеки, реалізація якої розрахована до 2025 року. У цьому документі чітко окреслюються проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою, наголошується на необхідності протидії російській дезінформації; визначаються стратегічні цілі й конкретні завдання. Варто зауважити, що ця Стратегія передбачає не тільки оборонні заходи, а й політичні, які спрямовані на розвиток і захист української мови та культури, поширення українських позитивних наративів у контексті стратегічних комунікацій, збільшення рівня медіаграмотності населення, а також на вирішення питання інформаційної реінтеграції тимчасово окупованого Криму й окремих районів Донецької та Луганської областей. Крім того, у цьому документі визначаються компетенції деяких інституцій та окреслюються очікувані результати їхньої діяльності. Однак деякі аспекти стратегії потребують деталізації, щоб досягти бажаних кількісних показників [20]. У тому ж році Президент України Володимир Зеленський схвалив Стратегію кібербезпеки України, ініційовану РНБО [21]. Цей документ

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

має менш декларативний характер порівняно з однойменним документом 2016 року, так як у ньому визначаються «виміри успіху»; передбачається запровадження євроатлантичного підходу до кібербезпеки, зокрема введення санкцій за кіберзлочинну діяльність тощо.

Створення та підтримка ініціатив із медіаграмотності повинні не припинятись і під час війни, адже навички інформаційної гігієни покращують стійкість громадян до російської дезінформації як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. На нашу думку, наразі варто зосередити увагу на проєктах, що залучають психологів та соціологів і мають на меті протидію дезінформації, яка впливає на емоційний стан населення, а також проєктах, спрямованих на свідоме та дієздатне доросле населення, яке відіграє вирішальну роль у прийнятті рішень, пов'язаних із соціальним і політичним життям країни. Водночас слід продовжувати реалізовувати існуючі проєкти для молоді і впроваджувати оновлені Державні стандарти початкової та базової середньої освіти, що закладають системне навчання медіаграмотності – від 1 до 12 класу.

Слід зазначити, що Україні останніми роками вдалося досягти значних результатів – український інфопростір значно «очистився», зменшилася кількість російської пропаганди навіть на відверто проросійських медіаресурсах. Однак із початком повномасштабної війни з'явилися серйозніші виклики. Найбільшою проблемою є знищення, руйнування чи захоплення інфраструктури на (ново) окупованих територіях, обмеження прав громадян

на отримання достовірної інформації та розповсюдження фейкових новин на непідконтрольних територіях. Саме тому, на нашу думку, важливо створювати альтернативні канали зв'язку, щоб активно підтримувати комунікацію, поширювати офіційну інформацію, а не дезінформацію про реальний стан на фронті, надавати відповіді, інформувати населення щодо наслідків колабораціонізму, а також заохочувати молодь поширювати офіційну інформацію серед старшого покоління на нещодавно звільнених чи ще окупованих територіях, особливо в невеликих містах, де основними каналами зв'язку є телебачення та поширення пліток.

На окупованих територіях через відсутність інформації з офіційних українських джерел у громадян виникає відчуття «виключення» з порядку денного, що підсилює вразливість до кремлівської дезінформації та пропаганди, особливо до наративів «Мелітополь / Херсон / Маріуполь здали» і «росія тут назавжди». Зокрема в українському інфопросторі широко обговорюється і засуджується явище колабораціонізму, а питання примусу населення до співпраці з боку окупантів часто оминається.

З одного боку, державні і недержавні інституції мають грати за правилами епохи постправди й теж апелювати до емоцій пересічних громадян, створюючи емотивні контрнарративи, щоб протидіяти кремлівським дезінформаційним наративам. З іншого боку, держава має створити умови для формування навичок інформаційної грамотності в українців, що сприятиме зниженню вразливості та

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

чутливості до дезінформації у довготривалій перспективі. Зауважимо, що в умовах повномасштабної війни, коли здійснюється значний психологічний та інформаційний вплив на людину, використання лише одних засобів протидії дезінформації є недостатнім. Тому вкрай важлива реалізація відповідних комплексних стратегічних і кризових заходів як для жителів підконтрольних Україні територій, так і для громадян окупованих територій.

Особливу увагу слід звернути на соціальні мережі як один із основних каналів комунікації. Зважаючи на те, що контент соцмереж створюється користувачами, вони є найбільшим джерелом поширення дезінформації, мови ненависті й паніки. Тому, передусім, держава має сприяти відкриттю представництв компаній соцмереж в Україні, адже в переважній більшості російські офіси керують діяльністю соцмереж в Україні. По-друге, необхідно тісно співпрацювати з медіаоператорами з питань:

- моніторингу публічного контенту та деталізації правил користування соцмережами задля запобігання поширенню дезінформації та мізінформації, особливо в більш закритих соцмережах;

- регулювання таргетованої реклами, що поширюється за допомогою комерційних інструментів соцмереж, варто звернути увагу на замовників реклами та її контент;

- вдосконалення алгоритмів, які маркують зміст і залишають застереження, що дає можливість користувачеві усвідомлювати необхідність поширення певної інформації.

Крім того, у довгостроковій перспективі варто працювати над інститутом репутації публічних осіб і медіа, що потенційно допоможе зменшити кількість випадків, які потребуватимуть регулювання з боку соцмереж чи держави, так як громадянське суспільство буде виступати регулятором.

Використання більшості організаційно-інституційних засобів протидії дезінформації передбачає комунікацію в певній формі, що залежить від цільової аудиторії. Розглянемо наративи, які, на нашу думку, слід просувати серед «внутрішньої» аудиторії (українського суспільства) і «зовнішньої» аудиторії (світової спільноти).

Наразі складно передбачити наслідки російської агресії, але можна припустити, що неопатримоніальні тенденції посиляться, а комплекс меншовартості серед певних груп населення може залишитися на тому ж рівні. Очевидно, що «відторгнення» всього російського може, з одного боку, призвести до несприйняття більшості імперських наративів, а з іншого – посилити сприйняття оманливо ліберальних російських наративів і думок про «зовнішнє управління» на фоні військової та фінансової підтримки України західними партнерами. Саме тому стратегічним українським контрнарративом тоді, коли РФ намагається поставити під сумнів питання суб'єктності України, є самоусвідомлення та сприйняття українців як самостійного й незалежного європейського етносу, який має свою унікальну, єдину у своєму роді історію [22, с. 31].

Не менш важливим є наратив про «єдність українців» і питання того, що українців роз'єднує під час

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

війни. На нашу думку, важливо виробити чітке розуміння поняття «єдності» в сучасних умовах, адже цей наратив дуже легко використовувати маніпулятивно, наприклад, для перекладання відповідальності. У цьому контексті варто акцентувати на людських цінностях (а не мові, регіоні походження, статі, расі чи релігії), що є головним об'єднувальним чинником, який відрізняє українське суспільство від російського, водночас паралельно вживати заходів для поширення та популяризації української історії, мови і культури.

Найнебезпечнішим є наратив «ми єдиний народ, ми браття», що довгий час розповсюджується російською пропагандою на території не лише України, а й інших незалежних пострадянських держав, і основним завданням якого є розвиток комплексу меншовартості, пригнічення національної ідентичності, знищення почуття етнічної належності і, таким чином, створення підґрунтя для фізичного загарбання через ментальне поработіння.

Одним із небезпечних наративів є меседж про «хороших русских». Підкреслимо, що ми не вважаємо, що немає росіян, які дійсно засуджують агресію РФ, прагнуть повалення путінського режиму та сприяють перемозі України. Однак наратив про «хороших русских» є дуже «тонким» і маніпулятивним: створюється оманлива ілюзія того, що є росіяни, які відкрито підтримують геноцид українців (їх засуджують більшість українців та представники міжнародної спільноти), а є «інші» росіяни, які засуджують путіна чи кремль, що створює ілюзію

того, що існує група людей у російському суспільстві, яка не має імперського мислення, адже виступає проти війни. Насправді майже всі росіяни є носіями російських імперських цінностей, навіть якщо вони цього не усвідомлюють, адже питання української незалежності, як територіальної, політичної, так і культурної, для них є незрозумілим чи релевантним. Як наслідок, міжнародна спільнота вважає саме путіна відповідальним за війну проти України, а не російських громадян, які дозволили диктатору бути при владі. Крім того, цей наратив розмиває поняття жертв агресора [23], адже більшість росіян-лібералів просуває дискурс про росіян як головних або першочергових жертв режиму.

Ще один наратив – «ми за мир» – активно поширювали у 2014–2015 роках медійні персони, і він відродився після 24 лютого 2022 року. В умовах затяжної війни з широкою лінією наступу й нешвидким просуванням українських військ цей наратив є вкрай маніпулятивним, адже, з одного боку, він апелює до загальнолюдських цінностей, з якими складно не погодитися, а з іншого – робить припустимою для українців думку про територіальні та політичні поступки росії задля припинення війни. Саме тому, на нашу думку, слід упроваджувати контрнатив про те, що «за мир – це не позиція» з емотивним поясненням.

Надзвичайно важливим є інформування світової спільноти та підтримання інтересу до ситуації і проблем в Україні. Українським політикам, дипломатам, представникам бізнесу й громадських організацій варто активно

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

спілкуватися з партнерами, співпрацювати з провідними медіахолдингами світу, проводити брифінги для іноземних журналістів, щоб надавати офіційну, правдиву інформацію та поширювати на міжнародній арені зокрема такі наративи:

- про активність та дієвість санкцій і важливість символічних дій для авторитарного режиму (зокрема виключення з міжнародних змагань, угод тощо);

- про росіян, які мають понести колективну відповідальність за агресію росії проти України, із демонструванням зафіксованих випадків підтримки геноциду українського народу та імперського мислення російських «лібералів»;

- про важливість символічної і фізичної підтримки України;

- про ведення інформаційної війни росії проти країн-партнерів України [9].

У контексті викладеного вище особливого значення набуває поняття інформаційної гігієни, що передбачає ретельну перевірку інформації, яка отримується і поширюється. Незважаючи на те, що це поняття є відносно новим, науковці вже розробили базові підходи та рекомендації щодо дотримання інформаційної гігієни [11, с. 73]. На їхній основі можна сформулювати основні напрями інформаційної гігієни як засобу протидії інформаційним впливам у контексті російсько-української війни, а саме:

1. *Відхід (дистанціювання)* – збільшення дистанції, уникнення контакту, вихід за межі інформаційного впливу. Дії в інформаційних ситуаціях можуть бути такими:

- відключення певних каналів ЗМІ, відмова від перегляду чи прослуховування конкретних телевізійних і радіопрограм;

- відмова від читання певних журналів, газет, статей, рубрик та ін.;

- уникання місць проведення масових видовищних заходів: театру, концертного залу, кінотеатру, мітингів, зборів тощо;

- зміна або переривання під різними приводами неприємної, токсичної, агресивної теми розмови, уникнення обговорення проблем, що можуть загострювати міжособистісні стосунки під час неформальної комунікації, відмова від зустрічей із токсичними людьми, які можуть стати джерелом неприємних емоцій і переживань.

У певних випадках захист може виражатися в радикальнішій формі – *вигнанні* або *ігноруванні*. У випадку *вигнання* витісняється або виключається з інформаційного середовища засіб або джерело негативного інформаційного впливу (відмова від користування телевізором або комп'ютером, відвідування театральних вистав або концертів тощо). *Ігнорування* передбачає нехтування інформацією, що може викликати негативні почуття та емоції, спровокувати непорозуміння або конфлікт, а також заважати виконанню певної діяльності.

2. *Блокування* – контроль інформаційного впливу, виставлення психологічних бар'єрів, що не дасть змоги зовнішньому інформаційному впливу позначитися на психічному стані людини. Дієвими будуть такі методи блокування:

- критичний аналіз інформації;
- емоційне відсторонення;

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

– збільшення під час розмови міжособистісного простору;

– створення психологічних бар'єрів.

3. *Управління* – контроль інформаційного впливу, зміна його характеристик і джерел, що передбачає такі дії:

– використання зворотного зв'язку;

– висловлювання публічно свого ставлення до подій;

– використання в розмові принципу «своїх не ображають», для чого варто проявляти терпимість, стриманість, прихильність; у разі загострення намагатися послабити активність співрозмовника та відволікти його на більш загальну чи нейтральну тему розмови тощо.

4. *Затаювання* – контролювання особистої реакції на зовнішній інформаційний вплив шляхом:

– уникання миттєвих реакцій і роблення поспішних висновків та оцінок; зважування або відмови від певних дій і вчинків, що можуть бути спровоковані негативним інформаційним впливом;

– маскування, приховування почуттів, емоцій тощо.

Застосування на практиці вказаних вище способів психологічного захисту дасть можливість сформувати інформаційну культуру і грамотність, розвинути здатність уникати провокаційних і конфліктних ситуацій у медійному просторі, розпізнавати спроби негативного інформаційного впливу й уникати його, тим самим забезпечуючи свою інформаційно-психологічну безпеку, а також убезпечити себе від того, щоб не стати джерелом дезінформації та провокації.

Висновки. Ураховуючи ситуацію й обставини, що складаються в медіапросторі, боротьба з негативними проявами інформаційного впливу, такими як пропаганда, дезінформація, диверсифікація думки, антиукраїнські наративи, мова ненависті й іншими, потребує комплексного та виваженого підходу. Основними стратегіями, які мають реалізовуватись у сучасних умовах, є підвищення інформаційної грамотності та поінформованості громадян про типи й наслідки інформаційного впливу, впровадження ініціатив із медіаграмотності в освітній процес і спрямування низки регіональних проєктів на дорослу аудиторію; популяризація національних ідей, підвищення національної свідомості, поваги до національних символів, зокрема через дерусифікацію українського медійного простору; підвищення почуття єдності та причетності до всіх процесів, що відбуваються в країні, через поширення низки стратегічних наративів і мінімізацію й уникання наративів, що виправдовують чи опосередковано підтримують російську агресію; підвищення обізнаності світової спільноти про стан справ у країні та підтримання позитивного іміджу країни у світі.

Крім того, необхідно пропагувати й поширювати принципи інформаційної гігієни, ознайомлювати пересічного українця з різними засобами протидії маніпулятивним та інформаційним впливам, що дасть змогу розвивати критичне осмислення інформації, набувати навичок позитивного мислення, зберігати психічне здоров'я, що є критично необхідним в умовах війни.

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

Список використаних джерел

1. Shultz R. H. The Soviet Union and revolutionary warfare: principles, practices, and regional comparisons. Hoover Press, 1988. Т. 371.
2. Meiselman W., Pilon J. G., Lenczowski J., Dziak J. J., Godson R., Shultz R. H., ... & Goldsmith J. Soviet disinformation and the news. URL: [https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10584609.1987.9962807?](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10584609.1987.9962807?journalCode=urcsp20) (дата звернення: 27.11.2022).
3. Martin L. J. Disinformation: An instrumentality in the propaganda arsenal. *Political Communication*. 1982. Т. 2. № 1. С. 47–64.
4. Поліщук О. Міжнародні відносини в контексті сучасної гібридної війни. *Медіафорум*. 2018. Т. 6. С. 136–146.
5. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети*. Серія: Політика. 2016. № 4. С. 30–40.
6. Dubov D. Strategic communication: problems of conceptualization and practical implementation. *Strategic Priorities*. 2016. Т. 41. № 4. С. 9–23.
7. Floridi L. Internet as a disinformation superhighway. *The Electronic Library*. 1996. Т. 14. № 6. С. 509–514.
8. Даниленко С., Фурсай О. Деструктивний інформаційний вплив на соціально-політичні процеси (на прикладі Франції). *Journal of International Relations of KNU*. 2020. № 51. 220 с.
9. Рябоштан І. Як російська пропаганда працює в Італії та Німеччині. *Детектор медіа*. 2022. 293 с. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/29604/2022-06-03-yak-rosiyska-propaganda-pratsyuie-v-italii-ta-nimechchyni/> (дата звернення: 27.11.2022).
10. Ільницька У. В. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. № 2. Num. 1. С. 27–32.
11. Маркова М. В., Марков А. Р. Інформаційно-психологічна війна проти населення України як сучасна реальність: стан проблеми і шляхи подолання наслідків. *Інтегровані комунікації*. 2016. № 2. С. 73–85.
12. Золотухін Д. Ю. Боротьба з фейковими новинами: досвід України та рекомендації. [Б. м.], 2018. 3 с.
13. Морозов О. М. Психологічна війна : монографія. Київ : Логос, 1996. 134 с.
14. Морозов О. М. Визначення та складові системної (гібридної) війни. *Антропологія*. 2017. № 2. С. 3–9.
15. Морозов О. М. Боротьба в інформаційному просторі – психофізіологічний аспект, організація, протидія. *Антропологія*. 2017. № 2. С. 10–16.
16. Морозов О. М. Системна війна – визначення, складові, психофізіологія. *Інформаційні технології в контексті сучасної системної (гібридної) війни* : збірник матеріалів круглого столу з нагоди 70-річчя Морозова О. М. Київ : НА СБУ, 2021. С. 8–12.
17. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 № 449. *Офіційний вісник України*. 2014. № 37.
18. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 15.05.2017 № 133/2017. *Офіційний вісник України*. 2017. № 41.
19. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 № 383-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 120.
20. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 251.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

21. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 165.

22. Требін М. П. Методи контрпропаганди в умовах «гібридної» війни України з російською федерацією. *Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього: 2021*

рік: матеріали XXIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2021. С. 19–34.

23. Лигачова Н. Хороші росіяни існують і не заслуговують на нашу ненависть. Але диявол у деталях. *Детектор media*. 2022. 314 с. URL: <https://detector.media/blogs/article/199864/2022-06-05-khoroshi-rosiyany-isnyuyut-i-ne-zaslugovuyut-na-nashu-nenavyst-ale-dyyavol-u-detalyakh> (дата звернення: 27.11.2022).

Рецензенти:
доктор медичних наук, професор
О. Морозов,
кандидат юридичних наук
Л. Радовецька

Анотація. У статті розглянуто особливості інформаційної складової російсько-української війни. Визначено, що після початку російської агресії у 2014 році, а також повномасштабної російсько-української війни (з 24 лютого 2022 року) інформаційна сфера України стала об'єктом атак із боку росії, виявлено, що найуразливішим є її безпековий сектор. Відповідно, пошук результативних засобів протидії інформаційним впливам у контексті російсько-української війни, разом із дотриманням норм інформаційної гігієни як пересічного громадянина, так і управлінського складу, є одним із найактуальніших напрямів стійкості нашої держави.

Ключові слова: інформаційно-маніпулятивні технології, національна безпека, інформаційна безпека, дезінформація, інформаційна гігієна.

Abstract. The peculiarities of the information component of the russian-Ukrainian war are considered. It was determined that after the beginning of russian aggression in 2014 and with the full-scale russian-ukrainian warfare (24th February, 2022), the information sphere of Ukraine was targeted by russian attacks and became vulnerable in the security sector. A search of effective means to counter manipulative and informational influence in the context of the russian-Ukrainian war is the most relevant way to secure the state stability and compliance with the norms of information hygiene for both ordinary citizens and the governmental staff.

Key words: information-manipulative technologies, national security, information security, disinformation, information hygiene.